

Raport cumulativ privind mersul dezbaterilor pe platforma MediaForum.md. Profesionalizare

Martie 2016 - Martie 2017

Informații generale

În intervalul martie 2016 - martie 2017 la compartimentul «Profesionalizare» s-au desfășurat 9 dezbateri. Ele au reflectat un spectru larg de aspecte ale activității profesionale a jurnaliștilor, cum ar fi studiile necesare pentru a deveni jurnalist, relația cu protagoniștii reportajelor sau modalitățile de realizare a materialelor ce reprezintă diferite genuri ale presei. Ca și la alte rubrici, au fost selectați moderatori cu experiență consistentă în profesie, credibili și care au reprezentat diferite forme de jurnalism - presă scrisă, online, TV, audiovizual.

Temele și mersul dezbaterilor

1. „Este mediul jurnalistic actual mai prietenos decât cel de cândva?”. Moderatorul Adrian Petcu, șef al redacției Actualități la postul public Radio Moldova, a decis să abordeze subiectul relațiilor colegiale dintre jurnaliști pentru a vedea în ce măsură breasla îi acceptă pe noii veniți în profesie. În discuție s-au inclus atât jurnaliști cu experiență de mai mulți ani, cât și studenți, care au vorbit despre primele lor experiențe de muncă într-o redacție. Unii jurnaliști le-au dat sfaturi tinerilor.

În raportul de final, moderatorul a formulat câteva concluzii și recomandări pentru Facultatea de Jurnalism, dar și pentru instituțiile media. El propune ca stagiarii care vin în redacții să își identifice din timp domeniul în care ar dori să muncească, „pentru a evita momentele când se vine la stagiere doar pentru “admis” la examen”. De asemenea, Adrian Petcu consideră că profesorii ar trebui să-i ajute pe studenți să facă alegerea corectă a domeniului mass-media (să le recomande în funcție de voce, imagine sau abilitatea de a-și așterne gândurile pe hârtie), iar facultățile de profil, împreună cu instituțiile de presă - să aibă contracte de colaborare concrete în vederea stagiatorilor, cu obligații de ambele părți,

inclusiv financiare. „Studiile, în unele cazuri, se fac cu bani, iar stagierile - gratis?” - se întreabă moderatorul în raportul de final. În opinia sa, lipsa acestor contracte face să existe rezultate slabe și nedorința jurnaliștilor de a-și împărtăși experiența cu tinerii. El a propus, de asemenea, formarea unui sindicat viabil al jurnaliștilor, care, în opinia sa, va contribui la rezolvarea acestei probleme.

2. „Ce facem când protagonistul materialului ne cere textul înainte de publicare?”.

Dezbaterea a fost moderată de editorul Agenției de Presă Infoprim-Neo, Mariana Galben, care, în textul de argumentare, a dat exemple din manuale de jurnalism (Mark Grigoryan și Mihai Coman) și din propria experiență de situații în care sursele au cerut textul jurnalistului pentru a „verifica corectitudinea”. Moderatoarea a provocat la discuție jurnaliștii pentru a vedea dacă astfel de situații se întâmplă des și cum sunt argumentate ele. Principalele opinii s-au rezumat la concluzia că doar materialele comerciale, adică articolele sau știrile TV și radio care sunt plătite de comanditari, trebuie, firesc, expediate clienților pentru a fi verificate, în alte cazuri acest lucru reprezintă o formă de cenzură. De aceea participanții la discuție, jurnaliști, dar și comunicatori, au căzut de acord că aceasta este o practică non jurnalistică, iar situațiile în care reprezentanții instituțiilor publice pretind să verifice textele trebuie rezolvate cu delicatețe.

„Trebuie găsită calea de mijloc. Nu putem să insistăm ca sursele să ne ofere informații și interviuri, iar apoi să se pomenească a fi citate eronat. Totuși, majoritatea jurnaliștilor sunt de părere că pot fi date spre „redactare” doar materialele publicitare. Pe de altă parte, sursele nu mai au încredere în jurnaliștii care au comis o eroare cel puțin o dată și doresc să se asigure pe viitor”, scrie moderatoarea în raportul dezbaterii. Mariana Galben recomandă jurnaliștilor să fie atenți când își citează sursele dacă vor să aibă încrederea acestora și mai departe, iar persoanelor care discută cu presa și le oferă informații - să evite „să se răzgândească” după ce au făcut declarațiile și să taie din material.

3. „Jurnalist de redacție sau freelancer?”.

Acest subiect care reprezintă de fapt o dilemă ce apare tot mai des în fața jurnaliștilor moldoveni, având în vedere media controlată politic și posibilitatea muncii „sezoniere” în proiecte bazate pe granturi, i-a fost încredințat pentru dezbateri jurnalistului Petru Terguță, care, după ce a muncit în mai multe redacții, a decis să fie freelancer în special pentru canale TV din România. În textul său, moderatorul a enumerat și argumentat avantajele unei astfel de libertăți. „Uneori, un singur reportaj TV pentru o redacție străină îți poate aduce mai mulți bani decât un salariu mediu de jurnalist la Chișinău. Deci, teoretic, un jurnalist începător ar putea supraviețui

numai cu 1-2 materiale pe lună. Pentru gabariturile Moldovei ar fi o performanță, având în vedere că în televiziunile noastre reporterii fac și câte 3-4 știri pe zi”, scrie Petru Terguță. Participanții la discuție au adus exemple din alte state, cu tradiție în jurnalism, pentru a arăta cum funcționează freelancing-ul acolo. „De exemplu, în Germania, datorită faptului că mass-media regională e puternic dezvoltată, un freelancer poate să își vândă un material la mai multe redacții, iar, pe de altă parte, redacțiile sunt bucuroase ca au subiecte la un preț mai mic decât a întreține un jurnalist în state”, a scris Simion Ciochină. Restul opiniilor au gravitat în jurul ideii că nu există diferențe între jurnaliștii încadrați într-o redacție și freelancerii, de vreme ce toți sunt obligați să respecte aceleași reguli ale profesiei. S-a accentuat, de asemenea, ideea că freelancerii trebuie să fie buni profesioniști și să ofere materiale de calitate, pentru a putea avea comenzi de la diferite redacții și, respectiv, pentru a câștiga decent din această activitate.

4. **„Facultatea te face jurnalist?”**. Moderatoarea Elena Robu, editor de știri la Pro TV Chișinău, a abordat subiectul calității studiilor în jurnalism care se fac în Republica Moldova vs aptitudinile practice care se capătă în redacții și din munca pe teren. Ea a invitat jurnaliștii să facă introspecții în propriile experiențe și să vină cu anumite concluzii referitoare la utilitatea studiilor de specialitate pentru munca de reporter. Una dintre participantele la discuție, Ludmila Andronic, a avansat o idee referitoare la îmbunătățirea calității studiilor și la motivarea studenților pentru a explora aprofundat domeniile jurnalismului. „Ca să fii un bun jurnalist, e nevoie nu doar de facultate. Meseria asta necesită și un dram de talent. Din păcate, noi plodim prea mulți ”doritori de a face jurnalism”, fără a ne axa pe dezvoltarea talentului. Am spus de mai multe ori că eu aș vedea studiul jurnalismului asemănat cu cel al actoriei - clasa cutărui sau cutărui moștru de presă, care îi învață meserie pură, și studentul, la alegere, mai studiază economie, drept, cultură - domeniul pe care, eventual, îl va acoperi mediatic. Atâta timp, cât vor exista ”jurnaliștii universali”, nu vom avea calitate”, a scris Ludmila Andronic.

În raportul de final, Elena Robu a recomandat jurnaliștilor organizarea unor ore în cadrul Facultății de Jurnalism, la care jurnaliști consacrați să vină, pe bază de voluntariat, „să împărtășească din propria experiență”. Moderatoarea consideră necesară, de asemenea, „restructurarea studiilor la Facultatea de Jurnalism, astfel încât să se pună mai mult accentul pe partea practică decât pe teorie”.

5. **„Cum jurnaliștii pot refuza sursele care vor să fie intervievate prin mail?”**. Moderatoarea Mariana Galben a studiat special pentru această dezbatere practicile și recomandările specialiștilor în domeniu din România și nu doar și a făcut o trecere în revistă a modalităților de intervievare acceptate în breaslă. În același timp, Mariana Galben a contrapus opinia unui reporter la Hotnews România practicilor de intervievare „mută”: „(...) Un jurnalist nu poate fi decât rău atunci când pune o întrebare. Dacă nu ești

rău, dacă nu ești incisiv, dacă nu ești agresiv, ești moale. Caz în care interlocutorul te face praf. Caz în care ai un material ratat” (Alex Mihăileanu).

Majoritatea participanților la discuție au notat că practica interviuării prin mail exclude posibilitatea jurnalistului de a pune întrebări suplimentare și a solicita precizări în caz de răspuns evaziv. De asemenea, unii, deși o acceptă ca modalitate de interviuare, recunosc că aceasta este proprie jurnaliștilor „cuminți”, care nu își doresc neapărat să obțină o informație interesantă și utilă, ci să facă mai mult interviuri „de formă”.

Moderatoarea a concluzionat că, în unele cazuri, jurnaliștii înșiși preferă să „ia” interviul online deoarece aceasta le ușurează munca și nu sunt nevoiți să transcrie. Ea notează însă că „e de preferat un interviu online în cazul surselor din afara țării, pe lângă comoditatea în comunicare, te asiguri că și informația a fost înțeleasă și redată corect, căci sursa a scris-o”. Mariana Galben recomandă jurnaliștilor să găsească o cale de mijloc atunci când sursele propun să ofere interviu prin mail, dar să încerce să reducă astfel de cazuri la minim.

6. „Jurnalismul de pe rețelele de socializare”. Moderatoarea Elena Robu a propus să abordeze această temă pe MediForum, vrând să revină asupra principalelor reguli de scriere a știrilor: cel puțin două surse, informație verificată și nu doar preluată și tirajată, prezența dreptului la replică etc. Pentru a argumenta abordarea, Elena Robu s-a referit în special la viteza creării știrilor din postările de pe Facebook, ceea ce exclude, practic, implicarea profesională a jurnalistului prin activități de teren, interviuări, discuții cu martori etc. „Poate că anume consumatorii de presă preferă rapiditatea în locul informării complete?”; „Sau jurnaliștii au devenit leneși?”; „Sau poate modelele BBC, de exemplu, referitoare la echidistanță și verificarea informației din câteva surse, nu mai sunt actuale?” - au fost întrebările de la finalul textului dezbaterii, la care moderatoarea a solicitat răspuns de la utilizatorii platformei.

Opiniile exprimate au fost dintre cele mai diverse, principalele rezumându-se la ideea că Facebook-ul nu trebuie exclus din lista surselor de informare a jurnaliștilor, dar nu trebuie să fie singura. Unii jurnaliști au criticat practicile politicianilor de a se folosi de Facebook pentru a-și face publice mesajele, dar, în același timp, a evita confruntarea deschisă cu presa și întrebările incomode. „Condamn așa-numiții politicieni și tot soiul de "factori de decizie" care nu au curajul să iasă în fața jurnaliștilor, pentru a evita confruntarea și a răspunde la întrebări incomode. Nu pot să neg, însă, că jurnaliștii de azi, modernizați, nu se mai obolesc să clarifice de ce informația a apărut anume pe un site ori altul, cât este de veridică, ce cred cei vizați despre o astfel de informație ș.a.m.d. Pentru că anume jurnalistul, în versiunea sa clasică, are menirea și datoria de "a incheia știrea la toți nasturii”, a scris jurnalista Dina Pripa.

În raportul său, Elena Robu a propus identificarea unor mecanisme de responsabilizare a jurnaliștilor, astfel încât informații apărute pe rețelele de socializare să fie verificate și completate. „Atunci când se preia o informație de pe Facebook, un comentariu al unui

decident, daca acesta nu raspunde la întrebările jurnaliștilor, să fie solicitate informații suplimentare. Altfel riscăm să scriem ceea ce ni se dă și nu neapărat ceea ce este important”, este o altă recomandare a moderatoarei.

7. „Ce opțiuni de angajare au astăzi tinerii jurnaliști?”. Moderatorul Anatolie Eșanu, și el tânăr jurnalist abia intrat în profesie, a făcut o mini-investigație pentru a afla câți jurnaliști pregătesc anual facultățile din Republica Moldova, deci, câți jurnaliști intră anual pe piață. Respectiv, moderatorul s-a întrebat dacă are piața moldovenească capacitatea de a absorbi acest număr de profesioniști și care sunt instituțiile unde ei își pot găsi un loc de muncă.

Întrebarea care s-a conturat în timpul dezbaterii este dacă sunt interesați realmente jurnaliștii moldoveni să muncească în redacții independente, unde, de fapt, calitatea produsului este mult mai înaltă, efortul de documentare și verificare este, la fel, mai dificil decât în redacțiile cu sprijin politic. Majoritatea participanților la discuție au subliniat că, spre deosebire de ultimii ani, jurnaliștii moldoveni au mult mai multe oportunități de angajare decât la începutul anilor 2000, inclusiv datorită sprijinului donatorilor externi pentru proiecte jurnalistice noi și independente. „Paradoxal, pe de o parte e clar că nu avem suficientă presă liberă cât să absoarbă toți absolvenții de jurnalism, iar pe de altă parte locuri de muncă în redacții (relativ) independente rămân și câte jumătate de an neocupate, din lipsă de jurnaliști buni. Cert este că niciodată nu au fost mai multe oportunități pentru jurnaliști ca în ultima perioadă. Dacă ziua ar avea mai mult de 24 de ore, m-aș mai angaja încă în vreo trei locuri, pe lângă ceea ce fac acum. Și pentru că nu e posibil, îmi rămâne doar să mă uit cu părere de rău cum posturi de muncă în redacții bune, cu salarii competitive, rămân de la lună la lună libere și anunțurile de angajare se fac repetat”, a scris jurnalista Anastasia Cucuruz.

8. „Cum arată vox-ul ideal?”. Dezbaterea la acest subiect a venit odată cu constatarea că în mass-media autohtonă sunt atestate tot mai des cazuri în care vox-urile stradale sunt aranjate astfel încât să nu existe o diversitate de opinii, așa cum este normal, ci toate vocile să transmită același mesaj. Mai des acest lucru se întâmplă când e vorba de critici la adresa primarului capitalei sau de laude la adresa Guvernului. Am decis să abordăm acest subiect pe MediaForum pentru a reaminti jurnaliștilor normele realizării unui sondaj stradal, iar moderatoarea Elena Robu, fiind în trecut reporter TV de teren, a acceptat, inclusiv să povestească despre experiențele sale de realizare a unor astfel de sondaje. Ea a consultat ghidurile cu recomandări și manualele de jurnalism și a trecut în revistă principalele reguli.

În discuție s-au inclus reporteri de la diferite televiziuni, care trec practic zilnic prin exercițiul sondajului stradal și au explicat, spre folosul jurnaliștilor fără experiență, modalitățile de lucru pe teren cu oamenii întâlniți la întâmplare și prelucrarea ulterioară a vocilor culese.

La final, Elena Robu a recomandat jurnaliștilor să intervieveze pe teren atât tineri, cât și persoane în vârstă, de dorit un număr egal de bărbați și femei, să respecte proporționalitatea vocilor și să selecteze echilibrat fragmentele finale, pentru a evita transmiterea unui singur mesaj prin mai multe voci. „Cred ca în timpul cursului „Interviul”, la Facultate ar fi bine să se atragă mai multă atenție și asupra interviurilor din stradă, ca studenții să știe din start cum trebuie adresate întrebările, ce fel de întrebări pot fi date și cum structurăm materialul acumulat”, a notat Elena Robu în raportul final.

9. **„Ce caută jurnaliștii în documente - date personale au interesul public?”**. Această dezbatere a venit și ea, la fel ca precedenta, dintr-o necesitate a zilei. Tema era foarte actuală la momentul la care a fost pregătită și lansată, deoarece în acea perioadă - la începutul anului 2017, Ministerul Justiției a restricționat căutarea hotărârilor judecătorești după nume pe portalul instante.gov.md, ceea ce a fost calificat de instituțiile media și ONG-uri drept o limitare a accesului la informație, în special pentru reporterii de investigație.

Mariana Rață a acceptat să modereze o dezbatere la acest subiect, pentru a explica, pe înțelesul tuturor, de ce jurnaliștii au nevoie de acces la date. Majoritatea opiniilor exprimate de participanți au gravitat în jurul unor situații concrete de restricționare a accesului la date prin intermediul Centrului de Protecție a Datelor cu Caracter Personal. Utilizatorii au condamnat orice acțiune de limitare a accesului la informație, susținând că jurnaliștii nu au nevoie de datele cu caracter personal ale cuiva, ci de documentele prin care pot verifica informațiile, descoperi ilegalități și astfel, realiza materiale de calitate.

Moderatoarea a propus, la final, organizarea de activități pentru sensibilizarea opiniei publice despre riscurile pe care le comportă încercările guvernanților de a îngreuna accesul jurnaliștilor la informații; menținerea în atenția publică a subiectului legat de necesitatea revenirii opțiunii de căutare după nume pe site-ul instanțelor de judecată. Jurnaliștilor Mariana Rață le-a recomandat jurnaliștilor să fie prudenți atunci când procesează date cu caracter personal, pentru a nu încălca prevederile legislației.

Concluzii și Recomandări

Principalele recomandări făcute de moderatori la rubrica Profesionalizare sunt:

- La venirea în redacții jurnaliștii stagiați ar trebui să știe deja în ce domeniu și-ar dori să se specializeze - sport, economie, politică - pentru a evita situațiile în care își desfășoară stagierile doar pentru examen;
- Profesorii din facultăți ar trebui să ajute studenții la jurnalism să își aleagă domeniul în funcție de particularitățile vocii, de interese, abilitatea de a-și așterne gândurile pe hârtie etc.;

- Faptățile de profil și instituțiile de presă ar trebui să aibă încheiate contracte de colaborare, care ar prevedea reguli de ambele părți privind activitatea jurnaliștilor începători/stagiari;
- Crearea unui sindicat viabil al jurnaliștilor ar contribui la rezolvarea inclusiv a problemelor de acomodare a tinerilor jurnaliști în redacții;
- La scrierea materialelor, jurnaliștii ar trebui să evite pe cât este posibil, transmiterea textelor gata surselor pentru verificare, excepție fac doar materialele comerciale, adică cele plătite de comanditari;
- Pentru îmbunătățirea abilităților practice ale studenților la Jurnalism, se recomandă organizarea unor ore în cadrul facultăților, în cadrul cărora jurnaliști consacrați și-ar împărtăși cunoștințele și experiența;
- Restructurarea studiilor la Facultatea de Jurnalism, astfel încât să se pună mai mult accentul pe partea practică decât pe teorie;
- Sunt necesare măsuri de responsabilizare a jurnaliștilor, astfel încât informații apărută pe rețelele de socializare să fie verificată și completată atunci când este folosită în materiale de presă.